

Berde Mária új novellás könyve.

(Téltű. Elbeszélések. Pásztortűz Könyvtár. 11. sz. Kolozsvár, 1928.)

Öt esztendő múltán, mely alatt három, mind terjedelemre, mind a költői alkotás belső értékeiben jelentékeny regénykompozícióval lépett a nyilvánosság elé, a jőnevű erdélyi író most megint novellákat gyűjtött egybe ebben az izléses külsejű kötetben.

A novella műfaja igen talál Berde Mária költői természetéhez. Fantáziája kerestén-keresi a rá ható művészi témának középponti magvát, költői alkotás-módja is olyan, hogy minden nyugtalansága, a részleteket nem egyszer aránytalanul hangsúlyossá hatványozó hajlama ellenére is lényegileg az erős szerkezeti és hangulati egység felé tör. Innen van elbeszéléseinek (az egészen rövideknek is) mintegy kettős utóíze: egyfelől az a benyomásunk, hogy a tárgyat ki lehetett volna szélesíteni nagyobbarányú epikai alkotássá is, ilyennek indítékai s mozzanatai rendre felvetődnek a szűkre fogott feldolgozásban is, az olvasóban mintegy továbbrezegnek, a hatást gazdagabbá színezik, a képzelemnek az elmondottakon túlterjedő távlatot nyitnak; másfelől ennek ellenére is elbeszéléseiben megvan a valódi novella erős csomózása, a fődolog tiszta és biztos kihangzása, a mellékindítékok művészi alárendelése. Az italon, mit ő nyújt, megérezzük, hogy bőséges forrásból vettett; de belőle bír — egy italra való nyújtani. Ez az igazi novellairás művészete a helyében egyre jobban elharapózott tárcarajzéval szemben, mely néha nem silányabb itallal kínál, ám azt csak úgy — odaloccsantja. A novellaalkotásnak szigorúbb belső feltételei vannak, s Berde Mária ép ezekben kitűnő.

Mai nap az elbeszélés-kötetek valahogyan nincsenek divatban, a kiadók mindenáron a regényt erőszakolják, még olyan írók részéről is, kik már megmutatták, hogy tehetségük inkább a novella területére utalná őket; ezek azután regény címén jobbára csak bővebbre méretezett (magyarán: elrontott) elbeszélést nyújtanak. A napilapok tárcarovatában viszont szintén nem találják meg a maguknak megfelelő arányokat: itt meg le kell mondaniok a gondosabb lélekrajzról, ami pedig a valódi elbeszélésnek legértékesebb hagyománya s kénytelenek pusztá vázlatra szorítkozni. Így a vérbeli novellairó ma — legalább átmenetileg — meglehetősen talaját veszítette; akárcsak Madáchnál a Föld Szellemének: a lombik neki is hol nagyon szűk, hol nagyon tág.

Hanem a divat azért divat, hogy változzék: a novella-írás is nyilván megint életre serken Jairus leányának álmából. Felocsúdása nálunk, magyar földön, különösen kívánatos, itt feltűnően sok az elbeszélésre termett tehetség, a magyar novellának értékekben igen gazdag multja van s ez nem maradhat méltó folytatás nélkül. Egy-egy asztalunkra vetődő jeles elbeszélés-kötet — minő most a Berde Máriaé is — arról kezeskedik, hogy nem is marad: a behamvázódott paráznak ma is egyre akadnak hűséges őrzői.

A könyv vezető-novellája, az egész gyűjteménynek is címet szolgáltató *Téltű*, javából való szerzője termésének, javából az egész hazai novella-

irodalomnak. Az önkényuralom fullasztó légkörébe helyezett cselekménye rövidben is a gazdag és biztos rajzú korregény hangulatát árasztja magából. Kitűnő a csomózása : Czinege István városfőhadnagy lelki válságában mintegy nemzeti létünk sűrűn megismétlődő válságainak tiszta típusképe is benne tükröződik, mindazoké a korszakoké, mikben a haza igaz fiaira nézve nem is annyira a kötelességek teljesítése nehéz, mint inkább a valódi kötelességek helyes felismerése. Ennek az emberséges érzésű városfőhadnagynak meghasonlása, mely már akkor megkezdődik, mikor még önmaga előtt sem világos, hogy «mi mivel került benne szembe» : valóban gyökerében megragadva állítja elének a «kétlelkiismeretű» ember konfliktusát. Legkülönb azonban az egész elbeszélésben mégis a korrajz lenyűgöző ereje. E részben nem bírunk szabadulni attól a benyomástól, hogy Berde Mária itt nem irodalmi forrásokból merít, korképének színezésén nyilván máig elevenen megőrzött, nagyerejű családi hangulat-émlékeknek kellett munkálnoik. Ezek az emlékek magyar lelkembe beleívődva éltek, mint régi családi almáriomokban az ódon levendulaillat, s most ezzel az elbeszéléssel magyar lelkű író lel kulcsot, hogy rájuk ajtót tárjon.

A *Kifüstölés* is válság rajza, a női önérzet válságáé ; ezzel Berde Máriának mintegy legközeppontibb írói problémája elé kerülünk. A női sors tele van tragédiával, de az önérzetes nő felveszi a sorsát, elfogadtatja magával a tragédiáját. Kivívja a közönynek azt a heroikus mértékét, mely mellett az már mosolygássá nemesedik. Nem kell ide a freudizmus sebekben-turkáló indiszkréciója, nem kell egyéb, mint bátor szakítás a sebek és fájdalmak kultuszával : ünnepi autodafé helyett egészséges, köznapi «kifüstölés». «Mindaddig, amíg nagy jelenetekben búcsúzol a multtól, amíg égeted, temeted, irtózol tőle és keresztet vetek reá : addig nem váltottad át magadat a Közöny nagy, nyájás ünnepébe. Annak nincsenek szertartásai, az örökegyforma és felindulásnélküli.»

Korban két nemzedéknyire visszakanyarodik a *Vargabetű* érzelmes-bús meséje. Régi konfirmációs-leckéken szövődik a szépséges Dobokai Druziánna szerelme a deli grófúrfihoz. Halálos szerelem ez, de titkon támadó új életnek is kútfeje s az öreg Dobokainé «nagy szomorúságok kerülőjén», a fentvaló Úristentől elébeszabott vargabetűvel érkezik el Druziánnához Druziánnáig, a leánytól az unokáig. Bűneinkért a Gondviselés a legnagyobb jóval szégyenít meg : alkalmat nyújt rá, hogy akit megbántottunk, kiengesztelhessük. Berde Mária alkalomadtán sikerrel üti meg a balladai hangot ; sikerrel itt is, hol a téma maga is erősen balladai fogantatású.

Meleg humor színeiben gazdag a *Boldogság* című kisvárosi történet, a kétszer nősült Imréről, kiben a városka élénk közreműködésével szerzett második feleség, a minta-asszony Ilona mellett éled meg amúgy igazában a nosztalgia az első hitves, az egész város szemében szálla «rendetlen» Cunci olalán eltöltött «ex-lex»-jellegű időszak után. Talán ebben tetszik meg legjobban a Berde Mária novellái dolgozasmódjának ritka gazdaságos volta : akadnak itt futólag érintett részletek, amelyekből mai regényírók egész fejezeteket kerekíthetnének. Berde Mária szorosra fogja a szálakat, biztosan, célismerőn siet a poent felé s mikor odaér, azt sem húzza alá rikitóan, nem teszi kirakatba, kedves és finom mérséklettel csattantja el, azért is van azután tiszta és maradó kihangzása.

Az *Alul*-ban a régi ideál mellől félresodródott falusi tanító kerül össze amannak újavágású leányával. Azt véli : gyámapai minőségben megélheti utópiának maradt apasági ábrándjait. Alul marad most is : a leány a vele szemben egykor győztes vetélytársra ütött, a győznitudó fajtából való ő is.

mellette a gyámapává lett tanító úr megint csak megmarad az örök gyá-moltalannak.

A *tükör* keleti mese formájában beszél a férfiban duló tusáról szerelem és nagyratörés között. Berde Mária úgy tudja, hogy ebben a küzdelemben múlhatatlanul a szerelem esik áldozatul. De nem bosszúlatlan áldozatul: aki magától ellöki, ellöki vele szerencsését, el az ég kegyelmét is. Ebben a keleti témában derekasan megállja a próbát Berde Mária stílusérzéke, mesemondásának árnyaló gazdagsága. Néha erdélyi nagy költőelődjének, Kemény Zsigmondnak sötét izzású színeire emlékeztet. Nem mindennapi bravúrral oldja meg az átmeneteket a keret s a beleillesztett meseanyag, a valóság s a káprázat között; ehhez kell az a művészet, mely «úgy elbűvik, hogy észre sem veszik». Ami nem egy divatos «fantasztikus» íróban veyjtékesen kimódolt, azon a jó író szinte valami szomnambul biztossággal halad át; így halad át Berde Mária is.

A *Húgocska* a kötet egyetlen dramatizált formájú darabja. Nemcsak formájában drámai, az lényegében is. S tán valójában nem is «húgocska» drámája, ki az első végzetes női csalódás ártatlan mártírja, inkább a gyenge Mártáé, ki egy habhányta gyermeklelket könnyűszerrel feláldoz a maga hiúsági flörtjének. «Tavaszi ébredése» ez, minden nyers szexuális aláfestés nélkül.

A *Májusi ajándék* viszont a nyár ébredéséről beszél, a szerelmesek változó esélyű hadviselésének döntő fordulójáról, melyen a május az asszony segítőtársául szegődik, megajándékozta őt a hódítva-hódolás adományával. Berde Mária itt olyasmit mond ki «szép hegedűszóban», ami szemmelláthatóan nagyon a szívén fekszik. A nő szerelmi életében mindennél jobban érdekli a szerelmi válsággal együtt felmerülő önértetváltóság problémája. Ez az önértet nála nem az Erdős Renée-vágású nőírók asszonyainak férfi-leteperő, rabláncok ellen lázongó, sérelmeket számonkérő, jellegzetesen huszadik századi önértete. Berde Mária az asszonyt asszonynak kívánja, nem férfigyötrőnek, hanem férfigyámolítónak, megadónak s áldozathozónak, de — s ez a műveiben egyre visszatérő motívum — e megadásnak s önfeláldozásnak *szépnek* kell lennie, benne a hódoló hadd viselje a hódító diadémját. A nemes rózsza nem kívánczik tünetően semmiféle kebelre, nem is hull senki eleibe: ha leszédülne, könnyen megtaposnák. — «Megnyitom szerelme előtt az engedelmességem sorompóit, ez az alázatomban — mondja a Berde Mária asszonya. — De neki nem szabad tudni, hogy én akarom így! Hogy én sóvárgok régebb, hogy én halok meg hamarabb érte...» S május így felel neki: «Tudom, tudom, mi az asszonyok örök parancsa. Dicsőnek maradni a megadásban».

Asszonyi fölényről szól a könyv következő darabja is: *A kert nem tud róla*. A hervadás, az elmúlás az, amiről a kert nem tud, aminek a férfi rémlátással néz elébe, amiről valójában csak a szerelmes asszony tud, de bátorsága is csak neki van szembenézni vele. A szerető — ki anyává nem lehet — anyásan áll a férfi mellett, intő szóval, «ahogy a betegek füle elől lopják el a szomorító dolgokat». Még akkor is, ha ezek a szomorító dolgok a saját reménytelen jövőjéből rémlenek elő.

A *Két gyász*-ban a férfi sírjánál a szerető rózsái kelnek versenyre a feleségéivel, de mielőtt most, az utolsó pillanatban «elhibáznák a kíméletet», félreállnak a versenyben. Akié az élet ünnepe volt, csorbíthatatlanul meghagyja az özvegynek a gyászt, a halál ünnepét.

A *Franciska tűzzel játszik* finom és gazdag korrajzú irodalomtörténeti novella. Czuczor Gergely, Tóth Lőrinc, Megyeri, Lendvainé alakja köszönt belőle felénk, a középpontban pedig egy ábrándos, leányosan szemérmes diáké:

ásvai Jókay Móricé. A diák ártatlansága kemény próbára kerül a komáromi híres kacérnak, Weinmüller Franciskának tűzveszedelmű közelében. Ez a Franciska Berde Mária könyvének egyetlen «démoni» nőalakja. De itt nem győzedelmes démonságáról beszél a krónika, hanem éppen gyenge pillanatáról, midőn a hamvas ártatlanság előtt kapitulálni kénytelen könnyű diadalokhoz szokott fegyvereivel. Csatát vesz és fogadást vesz. De nyer valami nála egészen rendkívülit: két tiszta könnyecseppet világszédítő szemének szögletébe. Ez a novella a Napkelet olvasóinak szívesenlátott ismerőse: először folyóiratunk közölte.

Érett nő és gyermeklelkű diák áll egymással szemben a *Viperá*-ban is. De ez a nő nem Franciska: komoly, okos, férfihivatást vállalt leány. Amit vállalt, kemény kötelességtudással hordozza — minden sivárságával együtt. Csak egy, egyetlenegy pillanatra ragadja ki a «selfcontrol» bástyái közül a vak véletlen. Talán soha meg nem ismétlődő mámor ízével ismerkedik meg s azután megköszöni sorsának — örökre. Megy vissza bástyái közé. A tüzet megismerte, de tüzzel nem játszik. Ebből az elbeszélésből is helyenként regénytéma felé mutatnak a szálak; egyikén-másikán elindulva, akár apróra kidolgozott regényrészleteket várhatnánk. De Berde Mária erős műfaji érzékének sikerült a témát pontosan a novella diapazonjára hangolnia.

Az *Olajfa* az imént már említett *A kert nem tud róla* című rajznak hangulati magvát fejleszti tovább új változatban. Itt a házastársi korkülönbség elégikus akkordja csendül fel. A fiatalabb férj asszonya néma fogadást tesz, hogy a fagy beállta előtt eltűnik a férfi életéből. Áll is esküjének, elmegy zokszó nélkül, a jó rendelésből neki jutott üdvösség el nem rontott szájízével.

A könyv záródarabja, a *Reservation*, legalább színre, a legderültebb darab az egész gyűjteményben. Pompás anekdotai fordulata van. Az erdélyi oláhság körében ősidőkből fennmaradt «prikulics»-legendának ügyes szélhámosa akad egy rút, félreképű legényben, aki fondorlatosan megszerzi feleségül a faluszépét. Hanem a menyecske rájön a titok nyitjára s ezzel most már ő szorítja sarokba a férjet, szemrevaló kérőinek egykori elriogatóját. Minden vidám ebben a gyorspergésű kis elbeszélésben, csak az utóizében van valami lehangoló: belőle felénk mered az a tátongó sötétség is, hová az emberi értelem bányász-lámpája utat máig nem talált s ki tudja, talál-e majd a jövőben. Vakhiedelmek, minden célra kihasználható együgyűségek népe volt az erdélyi oláhság akkor is, mikor testvéri sorban éltünk vele. Tennünk kellett volna róla, hogy ne legyen az? Lehet, hogy sok mulasztás terhel minket is. Hanem, hogy ezidőszert ott a homály ozslatása végkép nem remélhető, az is bizonyos. Akiknek gondjára most kerültek, azok kézzel-lábbal annak a babonának meggyökereztetésén dolgoznak, hogy sorsukban mi voltunk a rontó szellem, a «prikulics».

Erdélyi író kritikusan manapság könnyen megesik, hogy elkalandozik a szorosán elébeszabott textustól. Berde Mária művészete meg éppen minden ízében annyira erdélyi, hogy könyvét letéve, lehetetlen egy mély lélekzetzvételt nem menesztteni a Királyhágón túlra. S nyilván nem azok a legrosszabb könyvek, melyekkel kezünkben — gondolkodóba esünk.

Rédey Tivadar.

Larin Kyösti: «Ember és moha» és egyéb elbeszélések. Fordította: Weöres Gyula és Boros Olga. — Stádium r.-t. Budapest. Ha talán sokaljuk is már az idegenből való fordítások özönét, amely szinte elnyeléssel fenyegeti a honi termelést, azért a külföldi irodalomnak egy-egy komolyabb értékét mindenkor szívesen köszöntjük magyar fordításban is. Az ilyen értéket nem mindig előzi meg az élelmes hírverés szokásos lármája, de annál igazibb formában szokott megmutatkozni. Vannak nemzetek, irodalmak és könyvek, amelyeknek természetével valahogy ellenkezik is az üzletszerű piaci harsonája. (Talán ilyen természetes oka van többek között épen az igazi magyar irodalom szerény elszigeteltségének is.)

Egész természetes, hogy a választékos kultúrájú finnek szellemi életének egy-egy megnyilvánulását minden előzetes beajánlás nélkül is bizalommal fogadjuk, mert minden egyes irodalmi mozzanat, amely alkalmat jelent a velük való szellemi érintkezésre, tudatosabbá és teljesebbé teszi a messze szakadt rokonok testvérisülését. Jól esik az északi testvérnép irodalmában újra meg újra fölfedezni azokat a maradandó értékeket, amelyek nincsenek alávétve az idő mulásának, sem a divat és az ízlés változásainak, mert velük együtt áll, vagy bukik az emberi társadalom rendje is.

Mélyen gyökerező általános emberi igazságok, reális megfigyelésekből táplálkozó egyszerű életbölcsesek és naiv szépségű erkölcsi valóságok teszik értékessé az előttünk levő gyűjteményes kötetet is. Az «Ember és moha» szimbolikus meséje a vállalkozó erejű és hatású, de szüntelenül folyó emberi küzdelem jelenti a természet s az enyészet ellen. A komor küzdelem az egyes ember halálával csak meg-megszakad anélkül, hogy a dolgok kerülhetetlen rendje változnék. A szakadatlan viselkedésben nyilvánuló emberi élet misztikus jelenségei öltönek költői formát a gyűjtemény minden egyes darabjában. Elénk tárul a naiv kisvárosi élet a maga bizarr kicsinyességeivel, amelyek minden emberi nagyképűség ellenére is azt bizonyítják, hogy a látszatnak életbevágó jelentősége van közöttünk. Megdöbentő, fantasztikus és poétikus mesék egyaránt a jóság jutalmát s a gonoszság bűnhődését példázzák. Különös jelentősége van a jóságnak, amely nélkül nincs boldogság a világon. Sokszor jelentéktelen mozza-

natokban nyilvánul ugyan, de azért sorsdöntő szerephez jut az ember életében. Tulajdonképpen nincsenek kis és nagy dolgok, csak jók és rosszak. Még az is mindegy, hogy valaki csak állat, esetleg emberrel, vagy épen tündérrrel szemben volt jó vagy rossz (*Hajnalka és katicabogár, A madárkinzók, Az erdő szelleme*). A büntetésnek vagy jutalmazásnak csak abszolút mértéke van s lépten-nyomon megnyilvánul az élet irracionális musa. — Egy másik történet a dal mindenható szépségét és jóságát példázza. «Nótás Inoksa» megtanul dalolni a tündértől s dalaiban feltárul az északi fény országának minden szépsége s a naiv élet boldogító varázsa. «Az utcaseprők» megható szépségű meséje az egyszerű lelkek tiszta ölelkezését s a szegénység üdvözítő tisztességét hirdeti.

A valóság csodálatos finomságú ábrázolása, a mozzanatok minuciózus részletezése, a hőmezők mélabús misztikumuma, de mindenek fölött a fagyos burok alatt is élő emberi szív meleg dobogása nemcsak a finn génusz művészi kifejezővé, hanem mélyhatású emberi dokumentumokká is teszi Larin Kyösti elbeszéléseit. Egy reálisan látó, de ideálisan gondolkodó lélek ember-szerető jósága és egyszerű bölcsesége szól hozzánk mindegyikből. A fordítók jó és hasznos munkát végeztek, midőn a helyes érzéssel kiválogatott meséket az eredetiség ízével ható szép magyar fordításban számunkra is hozzáférhetőkké tették. A könyv komoly tartalmához méltó a megnyerő és szolid külső kiállítás is. *Gulyás Sándor.*

Rafael Sabatini: Borgia Caesar élete. I—II. kötet. Fordította Kiss Dezső. Genius kiadás. — A regényíró Sabatini komoly történeti munkát írt olyan témáról, amelyről eddig komoly történetírók is regényeket írtak. Századok fantáziájában élt, növekedett, vált korlátlan hitelűvé a Borgiák véres legendája. Burckhardt tekintélye és Viktor Hugo költői szuggesztivitása szentesítették a modern köztudat számára a legszörnyűbb vádakat, a gyilkos, méregkeverő, vérfertőző család teljes eltűlését. Ma a perújítások idejét éljük és nem egy végleg bűnösnek nyilvánított történeti alak kap váratlan kegyelmet az új szempontú kutatások révén. Sabatini tiltakozik ellene, hogy a Borgiákat «fehérre-mosni» akarná. Nem ártatlanokat védelmez; a renaissance idők erőszakossága féktelen erő-

vel tombolt a pápai apában és hercegi fiában. De nem is mithikus szörnyeteget, nem perverz és örült gazembereket, akiknek mostanáig látnunk kellett őket. Emberek voltak, inkább önzők, mint gonoszok, inkább hatalomvágyók, mint céltalanul és értelmetlenül kegyetlenkedők. VI. Sándor pápa tudott az egyházzal is törődni, de családjának érvényesülése volt legfőbb szenvedélye. Fiát, Caesart rajongásig szerette. Caesar jó katona volt és jó vezér, harcvágya újabb meg újabb kalandokba sodorta és az egyházi állam terjeszkedését nem mindig lehetett a család birtokvágyától elválasztani. Az első rágalmak is politikai ellentétekből születtek, később az egyházellenes elfogultság nem törődött a források értékével, de nem törődött vele a történettudós sem, akinek feladata a kritikai vizsgálat.

Sabatini annál lelkiismeretesebben vizsgálja a források megbízhatóságát. A legsúlyosabb vádak alaptalanságát sikerrel mutatja ki, egészében azonban mégsem meggyőző. Túlságosan sokat érvel, de valahogy haragosan és nem teljes biztonsággal. Kár, hogy a regényíró egészen háttérbe szorul benne a történéshöz; az aprólékos részletek közt elvész az előadás művésziessége. h. g.

Hajh' — Erdélyország. (Vázlatok Erdély közelmúltjából.) Irta: Mósa József. Budapesti Hirlap r.-t. kiadása. Erdély kulturális és társadalmi élete még az egyesülés után is egészen más volt, mint az anyaországé. Lakói valamiképpen közelébb állottak egymáshoz, a kis országban jobban összezemelegedtek, nem választották el őket egymástól akkora vagyoni, művelődésbeli és társadalmi különbségek és földrajzi távolságok. Életét a törökvilág nem szakította úgy ketté, mint a miénket, művelődésének vonala nem tört össze, kultúrája sokkal szervezettebben fejlődhetett, mint a miénk. Ezt a különállását még az egyesült ország nivelláló állami élete alatt is megtartotta. Minden valamivel meghittebb, összetartozóbb, jobban az emberhez közelebb volt, mint minálunk, akik, amint Herczeg Ferenc előszava találozan mutat reá, tulajdonképpen csak a nagy veszteség után tudtuk meg, hogy Erdélyországgal és másszínű magyarságával mily tömérdekét veszítettünk.

Ezért lehetetlen igazi meghatódás nélkül forgatni Mósa József könyvét,

amely rajongó szeretettel foglalja össze hazája életének legvonzóbb vonatkozásait. Belévilágít az erdélyi mágnásoknak példás közszellemtől és kötelesség-érzettel irányított osztályába, megrajzolja hazája vonzó és a miénkénél sokkal kevesebb szakadékot mutató társadalmi életét, foglalkozik egynehány nagy erdélyi családnak történelmi jelentőségű és áldásos tevékenységével: a Rhédeyekkel, Wesselényiekkal, Bánffyakkal, Keményekkel, Bethlenekkel, Telekikkel, Mikókkal. Sorra veszi Erdély kitűnő kulturális intézményeit, a múzeumokat, a zenei életet, az erdélyi papság nagyjelentőségű működését, a színi világot és nem feledkezik meg Erdély másik magyar népéről, a székelekről sem. Minderről nemcsak a fájdalmas visszaemlékezés és őszinte szeretet módján ír, hanem mindig vonzón és alapos ismeretekkel is, úgyhogy nagyon sok olyan érdekes adatot is közöl, amely eddig még nem igen szerepelt a magyar nagyközönség ismeretei között.

Az a kép, amelyet az erdélyi lélekről ekképen kirajzol, nemcsak érdekes, hanem fölötte vonzó is, úgyhogy, mert némiképpen captatio benevolentiae is volt célja a csonkamagyarországiakkal szemben, célját mindenben el is éri. Nem hisszük, hogy akadna e könyv olvasói közt csak egy is, aki ne osztogna teljes mértékben abban az őszinte fájdalomban, amellyel Herczeg Ferenc a könyv előszavában Erdély elvesztését siratja és abban az elismerésben, amellyel Erdély különleges kultúrája iránt viseltetik. —n.

Szent István Könyvek. A Mihályfi Ákos szerkesztésében megjelenő Szent István Könyvek sorozata, amely a tudomány és művészet minden ágazatára kiterjed, kilenc értékes és aktuális kötettel gyarapodott. Első helyen említjük meg Divald Kornél «*A magyar iparművészet története*» című terjedelmes munkáját, amely ezen a téren az első összefoglaló s így igazán hézagpótló alkotás. A könyv, melyet 56 válogatott illusztráció ékesít, a honfoglalás korától kezdve ismerteti a magyar iparművészet különböző ágazatait, külön méltatva a szent koronát s feltárva a középkori magyar ötvösmesterek, csipkeverők, elefántcsontfaragók, üvegfestők, képiírók, asztalosok, üvegesek, aranyművesek, himzőmesterek alkotásainak minden szépségét. Balanyi György «*A római kérdés*», című könyvé-

ben végigviszi az olvasót az egyházi állam fejlődésén, majd vázolja a római kérdés elmérgesedését, részletesen közli a garanciális törvényt s ismerteti az egyes pápáknak a római kérdéssel szemben való álláspontját. Tóth Agoston *«Bevezetés a meteorológiába»* címen világos ismeretgyűjteményt nyújt a meteorológia iránt érdeklődő kezdők és haladók számára. Dr. Erdey Ferenc *«Kant valláserkölcsei világnézetét és a racionalista kriticismus tanításait magyarázza»* Érdekes könyve a sorozatnak Hartmann Grisar *«Luther Márton élete»* című munkája, melyet Hoitsy Lajos Pál élvezetes szép magyarsággal ültetett át nyelvünkre. A könyv, amely német földön nagy sikert ért el, minden polemikus él nélkül állítja elének a reformátor alakját. Dr. Trikál József *«A jelenségekben a valóságba»* című könyvében a fizikai jelenségek világa mögött élő metafizikai lények titkaiba hatol be költői lendülettel. Dr. Radó Polikárp, a tudós pannonhalmi tanár, akinek *«A kereszténység szent könyvei»* című műve tavaly első részében jelent meg, most a második kötetben az Újszövetséget ismerteti irodalomtörténeti és problémátörténeti szempontból, megfestvén az írók szellemi és kortörténeti hátterét. Dr. Bánhegyi Jób *«A magyar irodalom története»* című könyvének első része értékes új kötettel gazdagítja idevágó irodalmunkat s az újabb kutatók gondosan leszűrt tanulságai alapján módosítja, ami már elavult vagy téves volt. Az utolsó kötet, dr. Petrő József *«Az ősegyház élete»* című tanulmánya a katolikus egyháznak az első század őskereszténységével való zárt összefüggését igazolja. A könyvek kiállítása a Stephaneum múzliságát dicséri.

Kenedy Géza : Magyar vér Boszniában. Stádium kiadás. 1928 Kenedy Géza jubiláris megemlékezésnek szánt könyvében a boszniai háború történetét adja. A háború előzményének ismertetése után rámutat az okokra, melyek a monarchia lépését szükségessé tették, leírja a megszállás taktikai koncepcióját és nagy vonásokban a hadjárat egész történetét.

Mindenekfelett érdekesen rajzolódik ki a magyar katonaság szerepe a hadjáratban, amelyet akkor a császári udvar a magyar lélek tűzpróbájának tekintett. S a magyar katona a monarchia minden nemzetiségét egyesítő hadseregben fényesen kiállotta ezt a próbát, a magyar serezek, de különösen a huszárság minden várakozást felülmúló vítésségével.

Kenedy könyvéből az is kitűnik — ami egyébként köztudomású — hogy a boszniai hadjárat korántsem volt az a zeneszóval való kényelmes bevonulás, aminek annak idején remélték, mert a monarchia hadierejének csak egy kis töredéke (nem egészen $\frac{1}{10}$ része) került itt szembe a számra nézve majdnem egyenlő erejű s csak a védekezésre szorítókozó felkelő csapatokkal; ehhez kell számítanunk a kedvezőtlen és ismeretlen terep s a járhatatlan utak nehézségein felül a fanatizált bosnyák lakosság fegyveres ellenállását, amely később annyira elvadította a háborús felek harcmódorát.

Igy a hadjárat legvéresebb ütközeteinek — a bihácsi, a szenkovicz-ban dini harcoknak, valamint Szerajevó bevételének — leírása mellett megismerjük az ütközeteknél is nagyobb emberáldozatot kívánó megrohanásokat, melyeket a jólvédett sziklaállásokban bujkáló bosnyák csapatok intéztek váratlanul és rendszerint hátulról katonáink ellen. A legvéresebb ilyen megrohanások : a ravnicei, a maglaji huszárok katasztrófája és a Gorica melletti támadás, melyeknek áldozatai a színmagyar ezredekéből kerültek ki.

A boszniai hadjárat gyorsan elszórt löporfüstjéből — mely a világháború eget-borító felhői mellett oly jelentéktelenné zsugorodik — élesen domborodik ki a magyar katona kemény silhouette-je, mint a magyar vítésség szimboluma.

Kenedy könyve minden tekintetben rászolgál a fiatalabb generáció érdeklődésére is, mert amellet, hogy emléket állít a kiomlott magyar vérnek, mindvégig érdekes olvasmány s hű tükre egy letűnt kornak. *Berényi László.*